

Museenes samfunnsrolle; demokrati, menneskerettigheter og refleksjon

Ytringsfrihet og menneskerettigheter er grunnleggende forutsetninger for og verdier i et demokrati. Like viktig er det at disse forutsetningene og verdiene kontinuerlig belyses og diskuteres. Museene bør delta aktivt i denne debatten.

Museenes samfunnsrolle er et begrep som er godt kjent, og den formuleres slik i tilskuddsbrevet til museene: «Museenes samfunnsrolle ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser.»¹ Denne målformuleringen setter mennesket og ikke det materielle i sentrum.

Demokrati og menneskerettigheter er sentrale rammer for menneskenes vilkår i samfunnet, og er et naturlig utgangspunkt når museene skal «gjenspeile samfunnet, delta i demokratiseringsprosessen og reflektere et mangfold av perspektiver og virkeligheter.»² Rettigheter knytter seg blant annet til minoriteter og kultur møter. De handler om frihet og om ansvar der verdier som inkludering, respekt, toleranse og mangfold står sentralt. Verdiene er ikke gitt en gang for alle, og endres over tid.

Ytringsfrihet og kritisk refleksjon er grunnleggende i demokratiet, og bør finne sin plass i museenes formidling. Refleksjon og diskuterende formidling kan brukes på et hvilket som helst tema. Dette innebærer en åpnere formidling som stiller spørsmål uten å gi svar, som presenterer et tema fra ulike og nye vinkler, som viser prosesser og komplekse sammenhenger og inviterer publikum til refleksjon.

Museene har en unik posisjon, og har gode forutsetninger for å fremme diskusjon gjennom å være en møteplass, et sted for ytringer, tilhørighet og sosialt fellesskap. Både samlet og hver for seg har de store og varierte samlinger innenfor kunst-, kultur- og naturhistorie. Hvert år lager de norske museene i underkant av tusen nye utstillinger, og de har nærmere 11 millioner besøkende. Museene velger selv hva som er viktig å samle, og hvilke historier de vil fortelle. I Framtidas museum heter det: «Utfordringene i et slikt seleksjonsregime er å være bevisst tendenser til henholdsvis hegemonisering og marginalisering av kulturuttrykk [...] Det er derfor en konstant faglig og kulturpolitisk utfordring å arbeide for at den seleksjonen som museumsinstitusjonene samlet sett gjør, gir et så dekkende og balansert bilde som mulig av det mangfoldet som utgjør norsk samfunnsliv opp gjennom tidene.»³ Hvordan svarer museene på disse utfordringene? Hvilke fortellinger blir fortalt? Hvordan fortelles de? Hvor demokratiske er museene i sine valg?

Programmet vil samle prosjekter som handler om hvordan museene bidrar til å sette mennesket i sentrum, og om hvordan museene i sterkere grad kan delta i den offentlige debatten. Programmet skal bidra til å gjøre museene mer relevante og inkluderende. Prosjektene skal bidra til refleksjon gjennom temaer og vinklinger som viser mangfoldet i det sammensatte samfunnet og som stiller spørsmål ved det. Det gis også mulighet til å trekke fram eller å teste ut museenes formidlingsmetoder for en mer åpen og diskuterende formidling.

¹ Framtidas museum s. 145, Kulturdepartementets prop. 1 S (2014-2015) og i tilskuddsbrevet til museene

² Framtidas museum s. 123

³ Framtidas museum s. 145